

O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMI

Turan International University Gumanitar Fanlar va pedagogika fakulteti

Maktabgacha ta'lim SMT-22-CU guruh 4-kurs talabasi

Ergasheva Saboxat Ne'matjon qizi

Annotatsiya

Maqolada O'zbekiston oliy ta'lim tizimining asosiy turlari, bakalavr va magistr darajalari, ularning tarkibi va rivojlanish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Shuningdek, oliy ta'limdagi zamonaviy islohotlar, ta'lim sifati va xalqaro hamkorlik imkoniyatlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Oliy ta'lim turlari, bakalavr, magistr, universitet, ta'lim sifati, ilmiy tadqiqot.

Abstract

The article analyzes the main types of higher education in Uzbekistan, bachelor's and master's degrees, their structure and development trends. It also examines modern reforms in higher education, the quality of education and opportunities for international cooperation.

Keywords: Types of higher education, bachelor's, master's, university, quality of education, scientific research.

Kirish

Oliy ta'lim har bir davlatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. O'zbekiston mustaqillikka erishganidan so'ng oliy ta'lim tizimi sezilarli modernizatsiyadan o'tdi. Bugungi kunda tizim davlat va xususiy universitetlarni,

texnik, pedagogika va iqtisodiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi. Maqolada oliy ta‘lim turlari va bakalavr hamda magistr darajalari tahlil qilinadi.

Oliy ta‘lim muassasalari yuridik maqomga ega. Respublikamizda oliy ta‘lim muassasalarining quyidagi ko‘rinishlari bor:

- ❖ universitet — oliy ta‘lim dasturini bajarishda talabalarga egallayotgan sohasi bo‘yicha yoki keyinchalik o‘qishlarini davom ettirishlari uchun keng qamrovli bilim berishga e‘tibor qaratiladi;
- ❖ akademiya — oliy ta‘lim dasturini bajarishda oliy ta‘lim berish bilan bir qatorda keyinchalik o‘qishlarini davom ettirishlari uchun aniq bir yo‘nalishga tayyorlaydi;
- ❖ institut — barcha oliy ta‘lim muassasalari kabi oliy ta‘lim dasturini bajaradi, bilim berishda bir yo‘nalishga qaratilgan bilim beriladi.

Oliy ta‘lim olish uchun nodavlat muassasalarini tuzishga qonunchilik ruxsat beradi. Ushbu muassasaga davlat akkreditatsiyani attestatsiyadan tegishli tartibda o‘tgachgina bersa u o‘qitish huquqiga ega.

Oliy ta‘lim muassasalarining Attestatsiya u davlatga tegishli yoki xususiyligidan qat’iy nazar, kadrlar tayyorlash sifatini nazorat qilish Boshqarmasi tomonidan O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tasdiqlagan, Davlat test markazi tomonidan qabul qilingan pedagogik kadrlar va ta‘lim muassasalarining attestatsiyadan o‘tkazish Nizomi asosida oliy ta‘lim muassasalarining professor-o‘qituvchilar jamoasi attestatsiyasidan o‘tkaziladi.

Attestatsiya natijalariga ko‘ra istalgan oliy o‘quv muassasasi davlat akkreditatsiyasidan mahrum etilishi mumkin. Universitetlar ilmiy faoliyatni rivojlantirishga katta e‘tibor bermoqda. Erasmus+, DAAD kabi dasturlar orqali talabalar va professorlar almashinuvi amalga oshiriladi. Bu jarayon ta‘lim sifatini oshirishga va zamonaviy texnologiyalarni joriy etishga xizmat qiladi.

Oliy ta'limning maqsad va vazifalari

Oliy ta'limning asosiy maqsadi zamon talablariga javob bera oladigan malakali, raqobatbardosh, yuksak bilimli, oliy ta'lim mutaxassisi talablariga o'zi tanlagan yo'nalishi yuzasidan talabga javob bera oladigan respublikaning ilm-fan, madaniyat, iqtisod, ijtimoiy sohalarini rivojlantirishda o'z hissasini qo'shadigan mustaqil fikrlay oladigan, yuksak ma'naviyatga bo'lgan yuqori salohiyatli mutaxassislarni tayyorlashdir.

Oliy ta'limning asosiy vazifalariga quyidagilar kiradi:

- davlat ta'lim standartiga muvofiq zamonaviy dasturlar asosida o'qitishning sifatini ta'minlash;
- oliy malakali ilmiy-pedagogik kadrlarni tayyorlash;
- ilm-fan, madaniyat, iqtisodning zamonaviy tuqlari, mamlakatning iqtisodiy, ijtimoiy istiqbolini yutuqlarini hisobga olgan holda kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish;
- oliy ta'limning insonparvarligini ta'minlash maqsadida yoshlar tarbiyasiga milliy istiqbol g'oyasi asosida milliy va umuminsoniy qadriyatlar, Vatanga, oilaga, atrof-muhitga muhabbatni singdirish;
- o'qitishning interfaol usullarini, pedagogik innovasion hamda axborot kompyuter texnologiyalarini, mustaqil ta'lim olish, masofaviy ta'lim tizimini amaliyotga joriy qilish;
- oliy ta'limda fan va ishlab chiqarish mexanizmlarining uyg'unligi mexanizmlarini ishlab chiqish va amaliyotda qo'llash;
- ilmiy-pedagogik kadrlar va talim oluvchilarning ilmiy-ijodiy faoliyati, ilmiy tadqiqotlari yordamida fan, texnika, texnologiyalarni rivojlantirish, ta'lim jarayoni orqali mamlakat iqtisodining rivojlanishiga hissa qo'shish;

- davlat va nodavlat oliy o'quv muassasalarini rivojlantirish asosida ta'lim xizmatlari bozorida raqobatni yuzaga keltirish;
- oliy o'quv muassasalarini boshqarish va kengaytirishni takomillashtirish uchun jamoat boshqaruvining vasiylik va kuzaetuvchi kengashlarni kiritish;
- ta'lim va kadrlar tayyorlash sifatini tekshirish uchun marketing tadqiqotlarini olib borish yo'nalishi bo'yicha belgilangan mehnat bilan ta'minlash monitoringini tuzish;
- oliy ta'lim sohasida ikki tomonlama foydali xalqaro aloqalarni rivojlantirish. Oliy ta'lim tuzilishi Oliy ta'lim tizimi quyidagicha tuzilgan:
- davlat va nodavlat oliy ta'lim muassasalarida ta'lim dasturining bajarilishi davlat ta'lim standartiga muvofiq yo'nalishlar va mutaxassisliklar asosida olib boriladi;
- ilmiy-tadqiqot muassasalari ilmiy tadqiqot ishlarini oliy ta'limni huquqiy-normativ va ilmiy-metodik jihatdan ta'minlash uchun yuritishadi;
- oliy ta'limni boshqarish davlat organlarining vakillari, shuningdek, ularga tegishli korxona, muassasa, tashkilotlar orqali amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim muassasasining davlat ta'lim standartini mutaxassislik yo'nalishlari bo'yicha bajarilishini, kadrlar tayyorlash sifati davlat tomonidan tayinlangan organ oliy ta'lim boshqarmasi tomonidan nazorat qilinadi.

Pedagogik kadrlar va o'quv muassasalarini attestatsiyadan o'tkazish, kadrlar tayyorgarligi sifatini nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi qoshidagi Davlat test markazi bilan hamkorlikda amalga oshiriladi. Oliy ta'lim ikki bosqichdan iborat: bakalavriat va magistratura.

Bakalavriat "Ta'lim to'g'risida" va "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi qonunlariga muvofiq, O'zbekiston

Respublikasi oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga talabalarni qabul qilish tartibi "Oliy ta'lim muassasalarining bakalavriatiga talabalarni qabul qilish tartibi to'g'risida Nizom" bilan, oliy ta'lim muassasalari talabalari o'qishini ko'chirish, qayta tiklash va o'qishdan chetlashtirish tartibi "Oliy ta'lim muassasalari talabalari o'qishini ko'chirish, qayta tiklash va o'qishdan chetlashtirish tartibi to'g'risida Nizom" bilan belgilanadi.

Bakalavr darajasi

- **Muddat:** Odatda 4 yil.
- **Ma'lumot:** Talabalar umumiy va professional fanlar bo'yicha bilim olishadi.
- **Natija:** Talaba bakalavr diplomini oladi va amaliy yoki akademik faoliyatni davom ettirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Ta'lim dasturining tarkibiy qismiga, bakalavr tayyorlashning kerakli darajasiga, o'quv vazifalarning maksimal hajmiga, kadrlar tayyorlash sifat nazoratining prosedura va mexanizmlariga umumiy talablar, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 16 avgust 2001 yilda tasdiqlangan № 343-chi "Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlari. Asosiy nizomlar" qarori bilan belgilanadi.

Magistratura–bakalavriyat asosidagi ikki yildan kam bo'lmagan aniq mutaxassislik bo'yicha oliy ta'limning davomi hisoblanadi. Magistraturada o'qishning davomiyligi ishlab chiqarishdan ajralmagan holda olti oydan kam bo'lmagan vaqtga uzaytiriladi. Bitiruvchilarga davlat attestatsiya natijalariga ko'ra, magistratura ta'lim dasturining oxirida aniq mutaxassislik bo'yicha "magistr" akademik unvoni, munosib ko'krak nishoni va davlat namunasidagi diplom va uning ilovasi beriladi.

Magistr darajasi

- **Muddat:** Odatda 1,5–2 yil.
- **Ma'lumot:** Magistratura talabalariga ilmiy-tadqiqot va yuqori malakali mutaxassis sifatida tayyorlash ko'zda tutiladi.
- **Natija:** Magistr darajasini tamomlaganlar ilmiy va amaliy sohalarda ishlash yoki doktorantura (PhD)ga o'tish imkoniga ega bo'ladi.

Ta'lim dasturining tarkibiy qismiga, magistr tayyorlashning kerakli darajasiga, o'quv vazifalarning maksimal hajmiga, kadrlar tayyorlash sifat nazoratining protsedura va mexanizmlariga umumiy talablar, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasining 16 avgust 2001 yilda tasdiqlangan № 343- chi "Oliy ta'limning davlat ta'lim standartlari. Asosiy nizomlar" qarori bilan belgilanadi

Magistrning professional faoliyat sohasi va turi xarakteristikasi, kvalifikatsion talablar va o'quv fanlari bo'yicha talablar, ta'lim dasturining struktura va tarkibi, uni amalga oshirish mexanizmi va sifatini nazorat qilish magistraturaning aniq mutaxassisligi bo'yicha davlat ta'lim standartlari orqali belgilanadi. Magistraturaning mos mutaxassisligi uchun, davlat ta'lim standartlari asosida, oliy ta'limni boshqarish bo'yicha davlatning vakolatli organi tomonidan tasdiqlangan o'quv reja va dasturlar, o'quv fanlari ishlab chiqiladi.

Magistr:

- aniq mutaxassislik bo'yicha mustaqil ilmiy tadqiqot, ilmiy pedagogik va boshqaruv, professional faoliyatini olib borishga;
- magistraturaning mos keluvchi mutaxassisligi doirasida oliy ta'limidan keyingi aspiranturada davom ettirishga;
- qo'shimcha professional ta'limni kadrlarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish tizimida olishga tayyor.

Oliy ta'lim muassasasida magistratura yo'nalishini ochishning asosiy sharti – bu o'quv tarbiyaviy jarayon bilan bog'liq va yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlanishini ta'minlovchi mos kafedralarning ilmiy pedagogik potentsiali mavjudligi va ilmiy tadqiqot ishlarini yuqori darajada olib borish imkoniyatining bo'lishi.

Magistrlarni yangi mutaxassisliklari bo'yicha tayyorlash huquqi oliy ta'lim muassalarining oliy ta'limni boshqarish bo'yicha davlat vakolatli organi rasmiy iltimosiga binoan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Maxkamasiga belgilangan tartibda taqdim etiladi.

Xulosa

O'zbekiston oliy ta'lim tizimi mustaqillik yillarida jadal rivojlandi. Tizim bakalavr va magistr darajalari orqali talabalarni yuqori malakali mutaxassis sifatida tayyorlaydi. Xalqaro hamkorlik va ilmiy tadqiqotlar ta'lim sifatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Kelajakda oliy ta'limni innovatsion va raqamli jihatdan rivojlantirish ustuvor vazifa hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Qiyosiy pedagogika fanidan o'quv uslubiy majmua. Mámabetyarov Sháryar. Nukus 2022
2. (№ 15-16, O'zbekiston Respublikasi qonunlar majmuasi, 104 bet).
3. <https://mavzular.uz/>
4. <https://lex.uz/>